

Hørings svar til Forslag til ny byggteknisk forskrift (TEK17)

Forslag til ny forskrift.

Innledning

Statsbyggs kommentarer er i hovedsak knyttet til arbeids- og publikumsbygninger, ettersom dette utgjør hoveddelen av vår eiendomsportefølje.

Generelle betraktninger vedrørende miljø

Helhetlig fokus på miljø og klimagass gjennom livsløpet

Gitt byggesektorens store karbonfotavtrykk gjennom verdikjeden og gjennom livsløpet, er det nødvendig å gi tydelige føringer dersom det skal være mulig å nå Stortingets vedtatte klimamålsettinger.

Når det gjelder miljø og energi, ligger hovedvekten i forslaget til TEK17 fortsatt på energieffektivitet og besparelser i driftsfasen av bygninger. For å oppnå lavest mulig klimagassfotavtrykk knyttet til bygninger, bør hele verdikjeden til bygningens innsatsfaktorer vurderes. Arealeffektivitet og utnyttelse av eksisterende arealer framfor å bygge nytt, vil være sentralt i dette arbeidet.

I tillegg bør TEK17 ta høyde for utviklingen mot nullutslippsbygg som innebærer lokalprodusert fornybar energi. For å sikre god samfunnsøkonomi bør man i større grad tenke områdebaserte løsninger inkludert tomtens egenskaper framfor ensidig å fokusere på enkeltbygninger. Det er derfor et behov for at TEK17 stimulerer til slike helhetlige og innovative løsninger.

Funksjonell fleksibilitet

Elementer i TEK17, for eksempel endrete krav til dagslys og utsyn, som fører til at graden av fleksibilitet i bygningers funksjoner reduseres, vil også redusere mulighetene for endret bruk. En slik reduksjon av bygningers funksjonelle levetid kan føre til økt miljøbelastning som følge av at behov for nybygg og større ombygging øker.

Energi

Statsbygg viser til nylig vedtatte endringer av energireglene i TEK10 og at disse videreføres uendret i TEK17. Det vises her til vår høringsuttalelse til endringene av TEK10, der det fremgår at det bør velges 'levert energi' som systemgrense i stedet for 'netto energibehov', da dette vil tilrettelegge for områdebaserte og lokale energiløsninger. Vi er dessuten bekymret for byggenæringens evne til å levere mer energiambisiøse bygninger dersom energikravene ikke følger en gradvis opptrapping i tråd med Stortingets klimaforlik.

Kap 14. Energi

I høringsforslaget er det ikke lagt opp til endringer i Kapittel 14. Energi. Energikravene i TEK 10 som trådte i kraft 1. januar 2016 foreslås videreført i TEK 17 uten endringer.

Vi vil likevel påpeke noen viktige forhold ved dette kapittelet. Disse ble til dels omtalt i Statsbyggs høringsuttalelse av 18.05.2015 til TEK10 vedrørende nye energikrav i bygg.

Generelt:

Stortingets klimaforlik signaliserer en trinnvis skjerping av krav til energieffektivitet i byggeforskriftene, først mot passivhusnivå, deretter for nesten nullenergi-bygg. Vi ser at innskjerpingen av TEK10 på enkelte områder ikke er i samsvar med ambisjonsnivået. Eksempelvis gir verdiene for beregning etter rammekravene rom for vesentlig større energibehov.

Uten en raskere innstramming av energireglene vil ikke byggenæringen være i stand til å levere nær nullenergibygg i 2020. Energikravene må følge en gradvis opptrapping, og alle krav må settes slik at det nevnte ambisjonsnivå er realistisk. Dette innebærer også å velge levert energi som systemgrense i stedet for netto energibehov, da dette vil tilrettelegge for områdebaserte og lokale energiløsninger.

14-3 Minimumskrav til energieffektivitet

U-verdier for vinduer og dører bør strammes inn for å oppnå energibesparelse, bedre inn klima og komfort, og for å åpne for forenklete varmfordelingssystemer.

14-5 Unntak og krav til særskilte tiltak

(5) TEK10 hjemler å øke rammekravet for energieffektivitet under gitte forutsetninger. Vi mener det er lite hensiktsmessig å åpne for unntak som vil gi en bygningskropp lavere kvalitet. Det bør i TEK17 foreslås at TEK§14-5 (5) strykes i sin helhet.

Solavskjerming (tidligere TEK10 §14-5)

Statsbygg savner et minstekrav til solavskjerming slik det fremgikk av TEK10 §14-5 før siste revisjon, og foreslår at de opprinnelige bestemmelsene fra TEK 10 gjeninnføres. Dette begrunnes med at solskjerming ofte velges bort av estetiske eller økonomiske hensyn. Konsekvensen blir da at energibehovet for kjøling øker vesentlig.

§ 7-1. Generelle krav om sikkerhet mot naturpåkjenninger.

Generelt

I et fremtidig lavutslippssamfunn vil karbonbudsjettet ikke ha rom for utbedringer, riving eller omfattende ombygging for å møte fremtidige behov og krav knyttet til endrete klimaparametere.

Med utgangspunkt i bygningers tekniske og funksjonelle levetid (50-100 år perspektiv) bør teknisk forskrift ikke kun basere seg på dagens klimadata, men også ta høyde for fremtidige klimaendringer.

Da de globale klimaendringene vil gi svært ulike lokale utslag, er det derfor behov for at det legges til grunn lokale og regionale klimafremskrivninger.

Hvorvidt teknisk forskrift igjen bør gå tilbake til en ordening med ulike klimasoner bør vurderes nærmere. De store klimatiske variasjonene i Norge tilsier at det er en klimatisk oppdeling av byggetekniske forskrifter.

Med et klima i endring og med økende fortetting, blir det enda viktigere å se på større areal/bydeler/områder for håndtering av overvann, for å vurdere konsekvenser av nye utbygginger og inngrep.

Statsbygg mener derfor det bør legges større vekt på overvannshåndtering.

§ 7-2. Sikkerhet mot flom og stormflo.

§ 7-2 Sikkerhet mot flom og stormflo, utvides til også å omfatte overvann. Tredje ledd i §7-2 bør også utvides, slik Overvannsutvalget foreslo (NOU 2015:16):

(3) Første og annet ledd gjelder tilsvarende for stormflo og overvann. *Sikkerhetsklasser for nedstrøms bebyggelse skal ivaretas. Ved planlegging skal beregnede verdier for fremtidig havnivå og nedbør benyttes.*

Kapittel 8. Opparbeidet uteareal. Innledning.

Generelt

I forskriftsforslaget skilles det ikke mellom gangatkomst og rampe. Det er kun gangatkomst som er beskrevet og vi etterlyser bakgrunnen for at man i §8-6 ikke beskriver krav til rampe utendørs eller at man i §12-16 ikke har spesifisert om kravene gjelder for utendørs rampe. Dersom man etablerer en rampe i uteanlegget, er det uklart hvilke krav dette utløser (sikkerhet, håndløper etc).

§ 8-3. Uteoppholdsareal.

Vi kan ikke se at hensyn til og bevaring av grønne elementer er tilstrekkelig ivare tatt i forslaget til ny §8-3.

Statsbygg mener at det ved plassering av bygninger, under byggeperioden og ved drift av dem, må tas større hensyn til grønne elementer for å ivareta vannfordrøyning, biologisk mangfold og rekreasjon.

§ 8-6. Gangatkomst til byggverk med krav om universell utforming.

(1)b) Vi mener at en gangatkomst med eksempelvis samme materialvalg som en utvendig rampe, bør ha

tilsvarende krav som rampe omfattet av §12-16 hva angår stigning og håndløper. Kravene bør samsvares.

Kravet til hvileplan, (1)c), er satt til minimum 1,6 m x 1,6 m, mens fri bredde, (2)a), er satt til minimum 1,8 m, med ett unntak 1,4 m der strekningen er inntil 5 m. I utgangspunktet virker det uheldig med en innsnevring på 20-40 cm fra gangatkomst til hvileplan der det er krav om universell utforming.

(2)d) *Visuell og taktil avgrensing* – Vi savner en nærmere beskrivelse av hva som menes med *avgrensing*.

§ 8-8. Parkeringsplass og annet oppstillingsareal.

Det bør spesifiseres at det skal opparbeides universelt utformet avsetningsplass for personer, med samme krav som til parkeringsplasser, i nærhet av hovedinngang i de tilfeller der det ikke er krav om parkeringsplasser.

Kapittel 9. Ytre miljø. Innledning.

Generelt:

Statsbygg savner at det stilles krav til vurdering av klimagassutslipp knyttet til materialbruk sett i et livssyklusperspektiv. Det bør settes grenseverdier for klimagassutslipp for materialer til byggverk, for eksempel for produktgruppene betong, stål, gips og aluminium.

§ 9-2. Helse- og miljøskadelige stoffer.

Statsbygg er positivt innstilt til at det skal velges produkter uten eller med lavt innhold av helse- eller miljøskadelige stoffer. Kravet bør inneholde en konkretisering av ambisjonsnivået, med henvisning til egen tabell med grenseverdier, og eventuelt med henvisning til miljøskadelige stoffer listet i f.eks. REACH- eller prioritetslisten.

Kapittel 11. Sikkerhet ved brann. Innledning.

Tabellen i høringsnotatet der det vises oversikt over alternative preaksepterte ytelser ved installasjon av automatisk sprinkleranlegg i gruppe 1 og 2, er oversiktlig og tydelig. Vi legger til grunn at denne blir innlemmet i innledningskapitlet som en tabell i sin helhet av hensyn til oversikten.

§ 11-5. Sikkerhet ved eksplosjon.

Endringen innebærer at man kan prosjektere eller utføre 'med andre tiltak' uten nærmere presisering.

Vi savner at det listes preaksepterte løsninger for 'andre tiltak'. TEK 10 viser til *Forskrift om håndtering av brannfarlig, reaksjonsfarlig og trykksatt stoff, samt utstyr og anlegg som benyttes ved håndteringen § 15 b)* stilles det krav om avlastningsflater for å ivareta trykkavlastning ved eksplosjon. Å åpne for andre tiltak uten å liste preaksepterte løsninger gir rom for misforståelser.

§ 11-7. Brannseksjoner.

Vi er enige i at det er hensiktsmessig å løfte de tidligere preaksepterte ytelser opp til forskrift, men vi savner en begrunnelse for hvorfor det ikke er foreslått å endre den preaksepterte ytelsen for største bruttoareal på barnehage med automatisk sprinkleranlegg, fra 600 m² til 1800 m².

§ 11-10. Tekniske installasjoner.

Det er positivt at brannisolering av ventilasjonskanaler kan unnlates i RKL 2, 3 og 5 ved installering av sprinkleranlegg. Det er i høringsnotatet begrunnet hvorfor dette ikke gjelder for RKL 4 og RKL6. Man har i utredningsarbeidet ikke funnet tilstrekkelig med analyser eller konsekvensvurderinger for RKL 4 og 6 som tilsier alternative preaksepterte ytelser for disse klassene. Dette vil imidlertid trolig ikke hindre at man likevel vil utarbeide analyser for å unngå omfattende brannisolering av ventilasjonskanaler i disse risikoklassene. Det bør iverksettes et arbeid for ytterligere analyser og utredninger med tanke på å etablere preaksepterte løsninger også for RKL 4 og RKL 6.

§ 11-12. Tiltak for å påvirke rømnings- og redningstider.

Det bes spesielt om synspunkter på hvorvidt man skal kreve sprinkling der man også frivillig installerer heis i risikoklasse 4 (boligbygg). Bestemmelsen vil unntaksvis gjelde Statsbyggs portefølje.

Forslaget om å kreve sprinkleranlegg der man frivillig installerer heis i boligbygninger, anses som hensiktsmessig med tanke på at man utvider tilgjengeligheten.

§ 12-3. Krav om heis i byggverk.

I hovedsak er dette en videreføring av dagens forskriftstekst, med unntak av presisering av indre mål på heisstolen, der forslag til TEK17 opererer med to desimaler. Statsbygg støtter dette som vi oppfatter som en skjerping av kravet.

Hva angår bruk av løfteplattform er dette en løsning som har dårligere kvalitet og funksjon enn heis. Vi mener det er uheldig at forskriftsforslaget opprettholder en slik mulighet uten å tydeliggjøre begrensningene i veiledningstekst TEK10:

'Det åpnes for å kunne benytte løfteplattform istedenfor heis i enkelte byggverk der det er liten persontrafikk. Dette gjelder byggverk med inntil tre etasjer, eksempelvis klubbhus, bygning med få arbeidsplasser og lignende. Mulig bruk av løfteplattform vil kunne gjøre det enklere å oppnå bedre tilgjengelighet ved ombygning eller påbygning av eksisterende bygninger.

Valget mellom heis og løfteplattform må vurderes med hensyn til type byggverk og forventet persontrafikk.'

Med tanke på fleksibilitet og fremtidig bruk til annet formål er det avgjørende at begrensningene synliggjøres mer enn i dag. Vi anbefaler derfor at begrensningen legges inn i selve forskriftsteksten.

§ 12-5. Sikkerhet i bruk.

Vi kan ikke se at punktene (4) og (5) i gjeldende TEK10, er ivaretatt i høringsforslaget.

Punktene anbefales beholdt i sin helhet. Vi mener dette er grunnleggende for likeverdig behandling av alle arbeidstakere.

§ 12-9. Bad og toalett.

12-9(2)d) Vi registrerer at dusjsone 1,6 m x 1,3 m er beholdt i forskriftsforslaget. Vi ser ikke behovet for dette alle steder der det er uu-krav. Arealstørrelsen bør kunne begrenses eller kravet differensieres ihht. bygningens funksjon.

§ 12-14. Trapp.

Vi foreslår at 2 (b) Håndløper gjeldende for *hovedtrapp som betjener mer enn en boenhet* også gjelder for (4) *bygninger med krav om tilgjengelig boenhet og byggverk med krav om universell utforming.*

Det forenkler hvis differensieringen av krav reduseres.

(3) a) Vi mener det her er tilstrekkelig at 1,2 m beholdes. Etter vår oppfatning er det ikke nødvendig med to desimaler (1,20 m).

(3) b) Vi støtter luminanskontrastendring til 0,4. Dette må for øvrig sees i en helhetlig sammenheng.

Hva angår formuleringen *Håndløper skal føres minimum 0,30 m forbi øverste og nederste trinn med avrundet avslutning*, vil vi foreslå at det gjøres en nærmere presisering av hva som menes, ettersom vi har erfaring med at formuleringen tolkes forskjellig. Vi mener det bør stå *'føres horisontalt minimum 0,30 m sideveis forbi...'*, og at det som preakseptert løsning med fordel kan vises en illustrasjon, eventuelt en henvisning til Norsk Standard.

§ 12-16. Rampe.

Det bør fremgå om dette gjelder ramper både inne og ute. Det vises også til våre kommentarer til §8-6.

(1) Foreslår at minimum bredde 0,9 m beholdes. Vi mener at det ikke er nødvendig med to desimaler her.

(3) Vi støtter endringsforslaget vedrørende håndløper. Det kunne gjerne ha vært en tilføyelse som beskriver, at dette må vurderes opp mot behov og funksjon i bygningen.

§ 12-17. Vindu og andre glassfelt.

To høyder med senter 0,9 m og 1,5 m over gulv foreslås supplert med 'eller et helt felt innenfor dette høydeintervallet'.

§ 13-1. Generelle krav til ventilasjon.

(7) Statsbygg er positivt innstilt til at produkter til byggverk skal gi lav eller ingen forurensing til inneluften. Kravet bør presiseres med et konkret ambisjonsnivå, f.eks. tabell med grenseverdier.

§ 13-5. Radon.

Det er positivt at maksimumsgrensen på 200 Bq/m³ beholdes. Det er imidlertid problematisk at preakseptert ytelse c, for unntak etter 3. ledd, stiller krav om at det dokumenteres at tiltaksgrensen på 100 Bq/m³ ikke overstiges. Radon er ikke mer eller mindre farlig om man har gjort tiltak eller fått unntak. Statsbygg er av den oppfatning at samfunnsøkonomiske hensyn tilsier at maksimumsgrensen på 200 Bq/m³ bør benyttes, og at tiltaksgrensen på 100 Bq/m³ oppheves. Det er fremdeles rom for å tilfredsstille ALARA-prinsippet i strålevernforskriften uten å ha to grenseverdier.

Hvorvidt det er mulig å bevise at 'det nærmest er «umulig»' for radon å sive inn i bygg som ennå ikke er oppført, er en annen sak.

Til sist er det en utfordring at definisjonen «varig opphold» er satt til en times sammenhengende opphold eller to timer i løpet av et døgn uten forklaring for næringsbygg. Definisjonen kan tolkes til at nesten alle rom i et bygg faller inn under kravet om radontiltak, og det kan ikke være hensikten. Forslag om en egen definisjon på rom som skal måles i forbindelse med radontiltak kan være en mulig løsning, og da anbefaler vi at denne settes til daglig opphold sammenhengende over fire timer.

§ 13-7. Lys.

Statsbygg er kritisk til at forskriftsforslaget setter krav til dagslys kun i *oppholdssone*. Dette åpner for å tillate dypere bygningskropper som igjen setter begrensninger på senere ombruk. Dette er ikke hensiktsmessig i et bærekraftperspektiv. For å redusere miljøbelastningen fra byggebransjen, vil det fremover i større grad være aktuelt med ny bruk av eksisterende bygningsmasse snarere enn nybygg. Redusert tilgang til dagslys øker energibehovet for kunstig belysning og i mange tilfeller også kjølebehovet.

§ 15-8. Utvendig avløpsanlegg med ledningsnett. Overvann og drensvann.

(1) Overvann bør i størst mulig grad håndteres åpent og lokalt. Med de klimaendringene som er forespeilet er det ikke økonomisk hensiktsmessig at alt overvann skal ledes ned i rør.
